

Становище

от проф. д-р Кристиян Стоянов Хаджиев, НБУ, Департамент „Администрация и управление“, професионално направление 3.7 „Администрация и управление“, научна специалност „Социално управление“

Относно: Представен дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност „Световно стопанство и международни икономически отношения“, професионално направление 3.8 Икономика

Автор на дисертационния труд: Мина Любомирова Карпузова – редовен докторант със стипендия в докторска програма „Световно стопанство. Международни икономически отношения“ - НБУ

Тема на дисертационния труд: „Алтернативни бизнес модели в сферата на кръговата икономика в Европейския Съюз“

Научен ръководител: доц. д-р Едуард Василев Маринов, д.ик.н.

Основание за представяне на становището: член на Научното жури, съгласно Заповед № 3-РК 56/31.10.2024 г. на Ректора на НБУ проф. Пламен Дойнов, д.н.

Становището е изготвено съобразно Закона за развитие на академичния състав на Република България, Правилника за прилагането на този закон и Наредбата за развитието на академичния състав на НБУ.

1. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Рецензията на дисертационен труд се състои от 215 стандартни страници и включва увод, три глави, заключение, библиографска справка и 5 приложения. Основният текст от 184 страници съдържа 30 фигури и 4 таблици. В подкрепа на изложението са включени 149 литературни източника, от които 87 на кирилица и 62 на латиница.

Представеният дисертационен труд е посветен на изключително **актуална** тема, свързана с изследване в дълбочина спецификата на концепцията за кръговата икономика и на алтернативните бизнес модели в тази сфера. Тя е адекватен отговор на нарастващата необходимост от устойчиви, навременни и трайни решения на свързаните с днешната действителност въпроси. Значимостта на проблематиката в съвременната икономическа наука изисква преразглеждане на концептуалната рамка и изграждане на нормативна уредба, насочена към плавен преход от линейна към кръгова икономика (КИ). Въпреки своята важност и актуалност, темата за кръговата икономика и конкретно за внедряването на алтернативни бизнес модели е недостатъчно изследвана в България. В този контекст съдържащите се в дисертационния труд постановки, идеи и предложения имат не само теоретичен, но и практико-приложен характер.

Дисертационният труд е **балансиран**, разглежданите въпроси са изложени в тяхната логическа последователност и обвързаност, стилът на изложението е научен, техническото оформление е отлично.

Целта и задачите са обвързани и състоятелни и напълно съответстват на темата на дисертационния труд. Правилно е формулиран основния научен проблем, като са определени точно неговите граници. Ясно и конкретно са посочени изследователските задачи, обекта, предмета и основната теза на изследването. Разработена е методика, която е напълно достатъчна за постигане на целите на изследването. Уточнени са понятията и термините, които са използвани в дисертационния труд.

Използваната литература е максимално близка до темата на дисертационния труд и дава достатъчно пълна картина за състоянието на изследвания проблем. Литературните източници са подредени и номерирани съгласно изискванията на възприетите стандарти.

Докторантът анализира и систематизира значителен обем литературни източници по темата, които са цитирани коректно в текста. Направена е собствена критична интерпретация на изложените в тях тези.

Текстът е сполучливо онагледен с таблици фигури и диаграми, които съществено допринасят за неговото разбиране. Резултатите от научното изследване са изложени ясно, логично и разбираемо.

От казаното дотук стигам до заключението, че пределната яснота на докторанта по посочените по-горе въпроси, е една от предпоставките за високото качество на целия дисертационен труд.

2. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

В съответствие с формулираната цел и детайлно изведените задачи е изградена структурата на дисертационния труд.

Уводът на дисертационния труд съдържа всички необходими „реквизити“: убедителна обосновка на проблема и неговата значимост; ясни и точни формулировки на целта и изследователските задачи; на обекта и предмета на изследването; аргументация на избора на изследователски подходи и методи. Идентифицирани са условностите, при които е провеждано самото изследване.

В първа глава докторантът изяснява понятийния апарат, фундаменталните теоретични концепции и релации, свързани със спецификите в еволюционното развитие на концепциите за устойчиво развитие и кръгова икономика (КИ), на базата на изследванията в научната литература по проблематиката. Фокусът се поставя върху обективната оценка на зелената трансформация през призмата на критичния анализ на модела на кръговата икономика. Идентифицирани са основните проблеми, свързани с хетерогенността и комплексността на кръговата икономика, което налага разработването на различни стратегии, които обаче пораждаат неизвестни, а липсата на стандартизация прави трудно точното измерване на непосредствените ефекти и полезността. Изследвани са ключовите предпоставки, закономерности и процеси, свързани със сложността на зелената трансформация, както и необходимостта от дефинирането на общовалидни индикатори и сътрудничеството между заинтересованите страни и законодателните органи. Изводът, който се налага е, че линейният икономически модел не е достатъчно ефективен и устойчив и не отчита последиците от икономическите дейности върху околната среда и върху обществото. Въпреки предизвикателствата, пред които е изправено на практика, приложението на модела на кръговата икономика предлага перспективи в контекста на множеството екологични и икономически ползи, които я правят логичния избор за преход към устойчиво развитие. От **първа глава** става ясна степента на разработеност на изследователския проблем и се формира теоретичната основа, на базата на която докторантът извежда основната научно-изследователска теза. Изводите, до които достига докторантът са резонни, подкрепени със солидна аргументация. Изследването в

първа глава е много задълбочено и представлява необходимата основа за разработване на методологията на емпиричното изследване.

Във втора глава докторантът анализира основните европейски законодателни актове, политики и принципи, свързани с кръговата икономика и устойчивото развитие в ЕС и респективно в България. Регулаторната рамка и предоставените стимули или санкции влияят на курса на трансформацията и имат пряк ефект върху начина, по който се осъществява преходът. Детайлно се изследва влиянието на законодателството върху алтернативните бизнес модели. Изводът, който се налага е, че успешното прилагане на кръговия модел в европейската икономика изисква тясно взаимодействие между държавата, обществеността и бизнеса. В този контекст една съвременна и адекватно развита нормативна рамка е отлична основа за реалното изпълнение и ускорение на процеса на икономическа трансформация. В изследването ретроспективно се проследяват най-значимите събития, довели до сегашните изменения в съвременната политика и до приемането на новата законодателна база във всички сфери, свързани с устойчивостта. Акцентът се поставя върху ролята на ЕС в борбата с неблагоприятните климатични явления от гледна точка на въведените промени в законодателната рамка в контекста на устойчивото развитие и приложението им в България. Разгледани са политиките в сферата на конкурентоспособността, иновациите и транспорта като ключови за икономическата трансформация.

В трета глава е представено проведеното емпиричното изследване на конкретни организации, които функционират съгласно модела на кръговата икономика в България. Основната цел е да се анализират непосредствените резултати от неговото приложение в ЕС (с фокус върху България) през призмата на икономическата ефективност на модела. На базата на анализа на събраните икономически данни се идентифицират основните предизвикателства и перспективи на развитието на бизнеса в тази насока. Изследването формира *стратегическата рамка на планиране* в процеса на трансформация и адаптация на организациите към новите тенденции и условия, свързани с внедряването на алтернативни кръгови бизнес модели в България.

Методологията и инструментариума **на проучването са отлично** аргументирани. Тя включва интерпретация на емпирични данни и е комбинация от качествени (структурирани дълбочинни интервюта) и количествени (онлайн анкета) изследователски методи. Адекватно са използвани три изследователски метода, обособени в две направления. **Първото направление** се отнася до проучване на избраните алтернативни модели и включва набор от микроикономически данни за всяка една от компаниите. **Второто**, чрез което се разширява обхватът на изследването и се дава отговор на въпроса каква е икономическата ефективност на модела, е свързано с изследване на потребителските нагласи относно алтернативните бизнес модели у нас. **Изводът**, който се налага е, че използваната методология демонстрира последователен подход към събиране, анализ и интерпретация на данни. Това осигурява гъвкавост и позволява обективно идентифициране и проследяване на динамичните тенденции, което е съществено за отчитане на промените в изследванията. Същевременно той гарантира, че проучването е подкрепено от основни емпирични данни, което потвърждава неговата достоверност и качество.

Въз основа на анализа, представен в трета глава са формулирани три конкретни извода и шест препоръки към организациите, свързани с внедряването на алтернативни бизнес модели в сферата на кръговата икономика в България.

Изследването по категоричен начин доказва *основната дисертационна теза*, че внедряването на алтернативните кръгови модели въздейства положително върху компаниите на българския пазар, в посока подобряване пазарните позиции, в резултат от което компаниите могат да очакват по-големи обороти и увеличение на пазарния си дял.

Изводът, който се налага е, че и в трите съдържателни глави, докторантът показва умения за ясно открояване и аргументирана научна защита на своите

виждания по отношение на алтернативните бизнес модели в сферата на кръговата икономика.

В **заключението** на дисертационния труд докторантът систематизира и обобщава постигнатите основни резултати и изводи, които характеризират теоретичната и практическата значимост на направеното комплексно изследване в теоретичен, методологичен и приложен аспект. **Резултат на дисертационното изследване:** потвърждаване на формулираната **основна** изследователска теза.

3. Описание на научните и научно-приложни приноси

Дисертационният труд представлява **сериозно научно изследване** на актуален и значим проблем. Основните приносни моменти могат да се разгледат и оценят в две групи – научни приноси и практико-приложни приноси в контекста на анализа и синтеза на съществуващото научно познание в областта, относно критерия **Обогатяване на съществуващите научни знания**. Приемам напълно формулираните от докторанта приноси. Списъкът на приносите е съставен правилно и отразява обективно постигнатите от докторанта научни резултати. Приносните моменти в дисертацията показват, че докторантът притежава задълбочени познания в изследваната научна област и е способен да провежда самостоятелно научно изследване и да интерпретира логично резултатите от него.

4. Въздействие на дисертационния труд върху външната среда

По темата на дисертацията са направени **три публикации** в специализирани български научни издания, което свидетелства, че редица от идеите и изводите формулирани в изследването са достъпни до професионална аудитория. Всички те отразяват конкретни аспекти на изследователската работа на докторанта и осигуряват необходимата публичност. Публикациите напълно удовлетворяват националните минимални изисквания.

5. Оценка на автореферата

Представеният автореферат отразява коректно съдържанието на дисертационния труд. В него в синтезиран вид са изложени основни моменти от дисертацията: обща характеристика; съдържание и постройка на работата; научни приноси; публикации по въпросите на дисертационния труд.

Депозираният автореферат на дисертационния труд е в обем 35 страници. Той е съставен съобразно изискванията, като отразява в синтезиран вид съдържанието на трите глави в дисертационния труд, тезата, обекта и методологията на научното изследване, както и постигнатите теоретико-методологични и емпирични резултати.

6. Критични бележки, препоръки и въпроси

Нямам критични бележки, препоръки и въпроси по изложението на идеите и постановките в дисертационния труд.

Към докторанта имам следната препоръка: да публикува своето изследване в монографичен труд, за да бъде достъпно до по-широк кръг от читатели.

7. Заключение

Представеният дисертационен труд показва, че авторът притежава задълбочени знания в изследваната от него проблематика. Темата на дисертационния труд е актуална и значима в научен и практико-приложен аспект. Дисертацията е напълно завършено научно и практико-приложно изследване, което отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав, Правилника за неговото приложение, както и на

вътрешната нормативна база на НБУ за присъждане на образователна и научна степен „доктор“. В своето изследване докторантът показва, че притежава възможности за *провеждане на самостоятелно научно изследване и получаване на конкретни научни и научно-приложни резултати и приноси.*

Всичко това ми дава основание да дам **положителна оценка на дисертационния труд** и да предложа на уважаемите членове на научното жури да вземат решение за **присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на Мина Карпузова** по научна специалност „Световно стопанство и международни икономически отношения“, професионално направление 3.8 Икономика.

София,
22 ноември, 2024 г.

Подпис:

/проф. д-р Кристиян Хаджиев/